

Hər xalq tarixdə öz mədəniyyəti, ənənəsi, yaşam tarzı ilə tanınır. Yolundan sapanlar tarixi sərəclərdən qalib millət kimi çıxa bilmir, dövlət kimi formalaşmış, zamanla adlarından söz etdirmirlər. Azərbaycanın dövlətçilik ənənələrini xalqımızın sorğunu qədim əsrlərdən verir. Ulu ozanımız Dədə Qorqudun, klassik şair babamız Nizami Gəncəvinin sənət incilərini oxuduğu xalqımızın müdrikliliyi, azadlıq eşqi, aqıd sahlığı, humanistliyinə müasir dünyada təəccüb qalmamaq mümkün deyil. Az qala dünyaya hökm edən dədələrimizin Nüşabə, Tomris, Məhinbanu, Sara xatun kimi yol yoldaşları olduğu müddətcə qurduqları dövlətlər də millətimiz kimi dünyaya nümunədir.

Azərbaycan xalqı əsrlər boyu azadlığına qədir-qiyət verib, Vətəni işğalçılardan qorumağı namus borcu hesab edib, müstəqilliyini hər şeydən üstün tutub. Zaman-zaman imperiyaların savaş meydanına çevrilən, məkrlı siyasətlərin qurbanı olan xalqımızı sərəvətlərimizə yiyələnməyə, nəcib xalqımızı əsarətdə saxlamağa çalışanlara qaşın mətanətlə sinə gərib. Lazım gələrsə, öldürüb, lazım gələrsə, şəhid olub, ancaq azad ruhunu, ləyaqətini kimsəyə verməyib.

Milli qəhrəmanımız Babək yüzilliklər öncə deyirdi ki, azadlıq verilmir, qan bahasına, qurban bahasına alınır. Tarixin bütün dövrlərində Azərbaycanın azadlığına, sərəvətlərinə göz dikən yadellilərə qarşı mübarizədə tökülen qanların sayı-hesabı yoxdur. Manna, Atropotena, Albaniya, Sacilər, Salarilər, Şəddadilər, Atabəylər, Elxanilər, Qaraqoyunlular, Ağqoyunlular, Səfəvilər... Eramızdan əvvəl 9-cu əsrdən başlayan bu dövlətçilik tariximiz zamanın çox çətin sınaqlarından keçib, bu günə qədər keşməkeşli yolda dövlət quran balalarını ən böyük dəstəyi xatunlarımız olub. O xatunlar ki, adlarını tarixin qız səhifəsinə elə qızıl hərflərlə də yazdırıblar.

Milli birlik və qələbə həm də milli qüvvələrlə bərabər bu yolda çarpışan qadınların əzmindən keçib. Əgər Tomris vətəni üçün qılınca qarşanmışdasa, Sara xatun vətəni üçün diplomatıyanın ilk xanımı kimi irəli durmuşdusa, sonrakı dövrlərdə də tarix üçün kifayət qədər belə nümunələr olub. Azərbaycanın zədəqan xanımlarından Ziba xanım Qayıbova və Sara xanım Vəkilova 14 yanvar 1919-cu il tarixli "Azərbaycan" qəzetində erməni qadınlarına müraciət edərək, tördədikləri vəhşiliklər nəticəsində İrəvan, Qarabağ və Lənkəranda minlərlə qadın və uşaqların öldürüldüyünü, aclıq və soyuqdan müsəlman əhalisinin əzab çəkərək həlak olduğunu, qadınların təhqir edildiyini, qız-gəlinləre qarşı törədilən zorakılıqların, təhqirlərin, təcavüzlərin ardı-arasının kəsilmədiyini söyləmiş, bu səpilmis ədavətinin fəciələrə gətirəcəyi təbii çalınmışdır...

Müraciətdə deyirdi: "Ey erməni xanımları, neçə vaxt bur-

dan əvvəl bizi sülh üçün dəvət edirdiniz, indi harada qalmısınız? Hərgah sizin ozamanki dəvətiniz səmimi bir dəvət idisə, onu isbat edin! Yeter bu qədər qanlar! Belə müdhiş zamanda bizim səsimizin eşidilməməsi cinayətdir. Elə isə səsinizi qaldırınız, şəkilməmiş qılınclar saxlayınız!"

Tarix üçün numinə olacaq, uzun müddət öncə başlamış türk-erməni münəqışesinin tarixinə işiq tutacaq müraciətdir. Azərbaycan qadını hələ ötən əsrin əvvəllərində türk qanına susayan erməni kişilərini durdurmaq üçün erməni qadınlarından

rov götürülmüş şəxslərin 262 nəfəri qadın, o cümlədən 16 nəfəri azyaşlı qız və 156-sı yaşlıdır.

Ermənistanın hərbi təcavüzü bir milyondan artıq azərbaycanlının qaçqın və məcburi köçkün həyatı yaşamasına səbəb oldu. Rəqəmin böyüklüyünü göstərmək üçün onu demək kifayətdir ki, bu kategoriya daxil olan vətəndaşlarımız ölkə əhalisinin 15 faizini təşkil edirdi. Mühəribədən sonrakı ilk illərdə çadırlarda, icma evlərində, yerüstü qazmalarla, dəmiryol vaqonlarında, yaşayış insanların 52.3%-i qadın, 34.6%-i isə uşaq idi. Sivil dünya

yaralılar çıxardaraq ilk tibbi yardım göstərən onların həyatda qalması üçün əlindən gələni edirdi. Azərbaycan ordusunun baş çavuşu, hərbi feldşer Arəstə Baxışova Füzuli, Zəngilan və Qubadlı döyüşlərində iştirak edib və şəhid olub. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmini uğrunda döyüş əməliyyatlarına qatıldığı və hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirdiyi üçün "Vətən uğrunda" medalı ilə təltif edildi.

30 ilə yaxın bir müddətdə davam edən erməni işğalına qarşı

lər həlak olur, amma itirən qadınlardır. Mühəribə bir qadın üçün ata, qardaş, ər, oğul itirmək qorxusudur. Amma budafəki Vətən mühəribəsi qadınlarla illərlə ümüdlə, intizarla, həsrətlə gözledikləri müqəddəs savaş idi. Bu savaşın qalibləri bütöv bir millətin ayaqlar altında tapdalanmış ləyaqətini yerdən qaldırır, ərazi bütövlüyünü bərpa etdi, bütöv Vətəndə yaşamağın sevincini, şəhid oğulların fəxr dolu üzünü yaşadı...

İndi qəribə səslənir, insan da mühəribəyə sevinirmi? Amma Azərbaycan qadını sevindi. Se-

Mühəribə qadınları: Dünya onları tanımağa bəreludur

teşəbbüs gözləyirdi. Bunu ancaq Azərbaycan qadını edə bilərdi! Ancaq erməni qadını türk qadını qədər humanist, insanpərvər olmadı və tarixdə müasir Ermənistan tarixi üçün də utanc olan azərbaycanlıların soyqırımına rəvac verildi. XX əsrin sonlarında 1989-cı ildə Azərbaycanda başlayan Milli Azadlıq Mübarizəsində də qadınlar ön sırada idi. Sovet ordusunun ölkəmizi işğalda saxlamaq üçün Bakıya qoşun yeritdiyi 1990-cı il qanlı yanvar hadisələrində öldürülənlər arasında qadınlar da vardı. 20 yanvar şəhidləri İlham və Fərizənin sevgi dəstəsi isə illərdir gənclərə sədaqət nümunəsidir.

XX əsrin sonlarında yenidən ortaya çıxan erməni terrorunun qarşısını almaq üçün yenə də Azərbaycan kişisi ilə bərabər Azərbaycan qadını da ayağa qaldırdı. 80-ci illərin sonunda Azərbaycanı müstəqilliyinin yenicən bərpasında, ərazi bütövlüyünün təminatında Azərbaycan qadını da tarixi rolunu yenidən üzünə götdürdü.

Birinci Qarabağ müharibəsi və erməni işğalı müddətində Azərbaycan qadını çox çətinliklə üzləşdi. Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyasının 1 iyun 2008-ci ilə olan məlumatına görə, əsir, itkin düşmüş və qi-

bu rəqəmlə zamanında reaksiya vermədiyi, Azərbaycan haqq savaşına ikili standartlardan yanaşdığı üçün ölkəmiz ədalətli özü təmin etməli, BMT-nin 4 qətnaməsinin özü icra etməli oldu.

Qarabağda erməni işğalına qarşı dirənərdə göstərdikləri şücaətə görə şəhid olanlar, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanına adına layiq görülənlər arasında qadınlar da var. İlk şəhid jurnalist Salatin Əsgərova körpə oğlunu anasına əmanət edib cəbhə bölgəsinə gətirdi, 1991-ci il yanvarın 9-da Laçından Şuşaya yollanarkən Qaladərəsi kəndi yaxınlığında mühasirəyə alınaraq ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirildi.

Birinci Qarabağ müharibəsinin cəsur həkimlərinin biri, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Gültəkin Əsgərova da körpəsini anasına əmanət edib Qarabağa yollanmışdı. Laçın və Qubadının müdafiəsində yaxından iştirak edən bu cəsur xanım 1992-ci ilin mayın 14-də Ağdam istiqamətində gedən döyüşlərdə də iştirak etdi. 1992-ci il 19 iyulda Ağdamın Aranzemini yüksəkliyi uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid oldu.

2-ci Qarabağ müharibəsinin xanım şəhidi, tibb bacısı Arəstə Baxışova savaş zamanı çəkinmədən döyüş meydanlarından

Azərbaycanın haqq səsinə dünyaya çatdırılmasında da qadınlarımız daim ön sırada oldu. Təkcə Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə dünya ictimaiyyətinin diqqətini erməni terroruna yönəldən "Xocalıya ədalət" kampaniyasını xatırlatmaq kifayətdir.

Qarabağın Ermənistanın işğalı altında olduğu bütün bu illər ərzində övladlarını milli-vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə edən, onları haqq mübarizəsinə, müqəddəs mühəribəyə, şəhidlik zirvəsinə hazırlayan da ailələr idi. Qarabağın işğaldan azad edildiyi, dünyanı təccübləndirən 44 günlük Vətən mühəribəsində Prezident-Xalq-Ordu birliyiinin möhkəm təməllər üzərində qurulmasında da, məhz bu anaların, bu qadınların əzmi böyük rol oynadı. Axi Vətənin bir parçasının işğal altında saxlanıldığı müddətdə yüz minlərlə qadın, qızın arzularını yamıq qalmışdı, analar oğullarını, qadınlar ərlərini, bacılar qardaşlarını itirmişdi.

Sivil dünyanın gözü qarşısında insanların yaşamaq hüququnun kütləvi surətdə əlindən alınması, qadın və uşaqlara qarşı mühəribə cinayətləri törədilməsi Ermənistanın terroru dövlət siyasəti səviyyəsinə gətirməsine sübutdur.

Devidirlər ki, mühəribədə kişi-

vindi, çünki bu mühəribə illərlə işğalçının ayaqları altında inləyən torpağa narahat ruhların qayıtması idi. Vətən sevgisi sevgilərin ən böyüyüdü. Hətta övlad sevgisindən də... Zətan vətən uğrunda şəhid olan hər bir oğul, hər bir qız bütöv bir millətin övladı deyilmir?

Azərbaycan qadını şəhid anası, şəhid xanımı kimi müqəddəs bir titulu o qədər fəxrli, qürurlu, əzmlə yaşadı ki, onların gözlərinin dərinliyində Vətən boyda dünyanı görmək olar. Şəhid generalımız Polad Həşimovun anası Samaya ana şəhid analarının ümumiləşdirilmiş simvoludur. Şuşada hərbiçilərimiz qarşısında çıxışındakı təmkin, əzmi, Vətən sevgisi ilə şəhid anasının simvoluna çevrilən Səmaye anadan öyrənəcək çox şey var. Və Azərbaycanın Birinci xanımı, Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva. Dünya illərdi vətənpərvər, humanist, xeyirxah xanım kimi tanıdığı Mehriban Əliyevanın 44 günlük mühəribə boyunca sərgilədiyi siyasi təmkin, şəhid ailələri və yarallara dəstək, qələbədən sonra işğaldan azad edilmiş Qarabağdan nadir videokadrların müəllifi kimi tandi və sevdi...

Bu vətən və bu dövlət onu canından artıq sevən igid övladlarının qanı-canı bahasına ayaqda durursa, inkişaf edirsə, gələcəyə möhkəm təməl hazırlayarsa, bu, həm də qadınlarımızın xidmətidir.

Əsmayə Cavadova, Əməkdar müəllim, "Vəfa" Ziyalı Qadınlar İctimai Birliyinin sədri